

Στις 21.8.2016 δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ το παρακάτω άρθρο με τίτλο [ΣΤΑ ΚΑΛΑΒΡΥΤΑ ΚΑΙ ΣΤΟ ΑΟΥΣΒΙΤΣ ΕΖΗΣΑΝ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ](#) του Θανάση Καραμπάτσου στο οποίο μαθητές Λυκείου ύστερα από επισκέψεις στα κρατητήρια της Κομαντατούρ, το Σκοπευτήριο της Καισαριανής, το Μπλοκ 15 στο Χαϊδάρι, τα Καλάβρυτα, το Αουσβιτς, αλλά και συζήτηση με επιζώντες του Ολοκαυτώματος μιλούν για τις εμπειρίες τους.

Μαθητές Λυκείου ανέσυραν βιώματα και μνήμες από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, τα συνέδεσαν με το σήμερα και μιλούν στο «Βήμα» για φόβους και ελπίδες

«Κανείς μας δεν μπορούσε να προβλέψει το μέγεθος του ανθρώπινου πόνου κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, μέχρι που συνέβη» παρατήρησε ο διαπρεπής ιστορικός *Ερικ Χόμσπαουμ* στο βιβλίο-αυτοβιογραφία «Συναρπαστικά χρόνια». Και αν έμεινε σοκαρισμένος με όσα έζησε στον πόλεμο, περίπου 40 ανήσυχτοι μαθητές από το 5ο Λύκειο Νέας Σμύρνης, που επιχειρήσαν να ανιχνεύσουν μνήμες και βιώματα προσώπων εκείνης της εποχής, έμειναν το λιγότερο έκπληκτοι με την τρομακτική ικανότητα του ανθρώπου να εξοντώνει, με τις ιδεολογίες που εξέθρεψαν και συνόδευσαν τις φρικαλεότητες και απειλούν το παρόν, την καθημερινότητά τους, με επιθέσεις εναντίον των «διαφορετικών».

Πάνω από 60 εκατ. οι νεκροί, στρατιωτικό προσωπικό και κυρίως άμαχοι, και περίπου 200.000 οι νεκροί μέσα σε δύο ημέρες πριν από 71 ακριβώς χρόνια σε Χιρσίμα και Ναγκασάκι. Πάνω από 1 εκατ. χάθηκαν στα κρεματόρια. «Εκτός από τον αριθμό των νεκρών, προκαλεί σοκ ο οργανωμένος τρόπος που έγινε. Τα είχαν σκεφτεί όλα σε πολύ τρομακτικό επίπεδο για να είναι πιο αποτελεσματικό» επισημαίνει η **Ναταλία Γκολφινόπουλου** που ετοιμάζεται για τη Γ' Λυκείου. «Εβγαζαν και κέρδος. Από τα μαλλιά, όπως μας είπαν στο Αουσβιτς, έκαναν χαλιά, ρούχα... Με μαλλί ανθρώπου! Αυτό που μου προκαλεί απέχθεια, όχι για τους Γερμανούς αλλά για το ανθρώπινο γένος, είναι το τι είμαστε ικανοί να κάνουμε» συμπληρώνει η συμμαθήτριά της **Νεφέλη Μαλανδράκη**.

Μια συζήτηση με έξι λυκειόπαιδα στην καρδιά του καλοκαιριού, τόσο πλούσια σε ιδέες, συναισθήματα και ζωντανή, δυστυχώς δεν μπορεί να χωρέσει όλη στους περιορισμένους χώρους ενός εντύπου. Το τέλος της σχολικής χρονιάς τους βρήκε με το βίντεο που έκαναν με θέμα το Ολοκαύτωμα, τους Εβραίους της Ελλάδας και την επικαιρότητά του - αφορούσε σχολεία από την Αττική, τη Λάρισα και την Αχαΐα - να είναι ανάμεσα στα πέντε που βραβεύτηκαν από το υπουργείο Παιδείας.

Συμμετείχαν στο πρόγραμμα «Ανθρωποι και τόποι στην Κατοχή και στην αντίσταση», «ιστορικού γραμματισμού, θα λέγαμε» σημειώνει η φιλόλογος κυρία **Αντα Στριφτόπολα**, που είχε την ιδέα μαζί με την πολιτικό επιστήμονα κυρία **Τριανταφυλλιά Μακρή**. Στόχος τους ένα πρόγραμμα που να εστιάζει στο βίωμα των ανθρώπων εκείνη την εποχή και να γίνει η Ιστορία πιο ελκυστική. Επισκέφθηκαν τα κρατητήρια της Κομαντατούρ, το Σκοπευτήριο της Καισαριανής, το Μπλοκ 15 στο Χαϊδάρι, τα Καλάβρυτα, μίλησαν με επιζώντες του Ολοκαυτώματος και τρεις μαθητές πήγαν στο στρατόπεδο συγκέντρωσης στο Αουσβιτς.

«Το θέμα ήταν ενδιαφέρον» εξηγεί στο «Βήμα» για το τι ήταν αυτό που τον τράβηξε στο πρόγραμμα ο **Χάρης Οικονόμου** που θα πάει στη Β' Λυκείου. «Την Ιστορία δεν μου αρέσει να τη διαβάζω μόνο από το βιβλίο, πρέπει να την προσεγγίζεις και με άλλον τρόπο. Οι εκδρομές θα ήταν μια μοναδική ευκαιρία. Μόνη μου δεν θα πήγαινα» συμπληρώνει η **Κέλλυ Πολυδώρου**, στη Γ' Λυκείου από τη νέα σχολική χρονιά. «Είχα διαβάσει την "Κλέφτρα των βιβλίων" το περασμένο καλοκαίρι και ήθελα να μάθω περισσότερα για εκείνη την περίοδο» λέει η **Βίκυ Μισκεδάκη** που θα πάει στη Β' Λυκείου.

Η Ναταλία, που ο παππούς της ήταν στα Αετόπουλα, είχε ήδη προετοιμαστεί με ταινίες, ντοκιμαντέρ και βιβλία, όπως τις ημερολογιακές σημειώσεις «Μιας γυναίκας στο Βερολίνο» για τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Οικογενειακή υπόθεση και για τη Νεφέλη, ο πρόγονος της οποίας ήταν καπετάνιος σε πολεμικό πλοίο. Προετοιμασμένη επίσης, καθώς διάβασε την «Τριλογία του φασισμού», ενώ τη συγκινεί η ιστορία των τελευταίων χρόνων («Τα Φαντάσματα του Μπέλφαστ»).

Η τρομακτική ηρεμία του Αουσβιτς

Η Ναταλία - μαζί με τη Νεφέλη - συμμετείχε στην ξενάγηση στο Αουσβιτς. Απαριθμεί δύο πιο φορτισμένες συναισθηματικά στιγμές. «Όταν πέρασα την πύλη με την πινακίδα "Η εργασία ελευθερώνει". Ανατρίχιασα. Σταμάτησα για λίγο επειδή σκέφτηκα ότι τη διάβηκαν τόσο χιλιάδες που δεν την ξαναπέρασαν, δεν έφυγαν από εκεί» θυμάται. «Όλη η ξενάγηση ήταν στενάχωρη και ταυτόχρονα πολύ ενδιαφέρουσα» συμπληρώνει.

Η δεύτερη στιγμή; «Πιο ζόρικη» λέει στο «Βήμα». Πολλές φωτογραφίες αποβιωσάντων κρατουμένων στις δύο πλευρές ενός αρκετά στενού διαδρόμου - «όπως μπαίνεις είχε στα αριστερά γυναίκες και στα δεξιά άντρες» εξηγεί η Νεφέλη. «Οι εκφράσεις τους ήταν αυτές που μου κίνησαν το ενδιαφέρον. Τα πρόσωπά τους είχαν χάσει κάθε ελπίδα. Κάποιοι είχαν ακόμα ζωντάνια, προκλητική ζωντάνια, δεν είχαν υποταχθεί ακόμα, μπορεί να μην είχαν δυνάμεις» συνεχίζει η Ναταλία. «Είχαν ένα μειδίαμα» λέει η Νεφέλη, η οποία επισημαίνει ότι τους είπαν πως «υπήρχε άνθρωπος που είχε κάψει την οικογένειά του. Πώς να ζήσει μετά από αυτό;».

Η Νεφέλη είδε και έναν Εβραίο που είχε ανεβεί σε ύψωμα και μιλούσε στα αγγλικά, αλλά την ξάφνιασε ένα γκρουπ Ισραηλινών, με τη σημαία τους να ανεμίζει, το οποίο συναντήθηκε στην ξενάγηση με ένα γκρουπ ανέκφραστων Γερμανών - ντροπιασμένων για όσα συνέβησαν. «Ήταν ένα σκηνικό που έλεγες "κοίτα πώς τα φέρνει η ζωή!"» λέει.

Μίλησαν ακόμη για δίδυμα κοριτσάκια στις φωτογραφίες και για πειράματα, για τους Ζοντερκομάντο και την εξέγερση το 1944 σε ένα μπλοκ με πρωτοβουλία Ελλήνων, για τον «Ρωμαίο και την Ιουλιέτα του Αουσβιτς», για τα βασανιστήρια ή τις εκτελέσεις που γίνονταν για «διασκέδαση» ή για τιμωρία, ακόμα και «για να πάρουν άδεια για ψυχολογικούς λόγους».

Η Ναταλία σημείωσε αυτό το όμορφο, αρμονικό τοπίο, «τόσο ήρεμο που δεν μπορούσες να φανταστείς ότι εκεί έγιναν από τα χειρότερα εγκλήματα της Ιστορίας». «Είδαμε τρεις αποξηραμένες λίμνες και μας έδειξαν κάτι ασπράκια που τα νομίσσαμε

βοτσαλάκια. Ξαφνικά το χαμογελαστό πρόσωπο ενός παιδιού έμεινε απορημένο όταν μας είπαν ότι ήταν κόκαλα» λέει η Νεφέλη. «Είναι δυνατόν να μην υπάρχει Ολοκαύτωμα ύστερα από τόσα που είδαμε;» συμπληρώνει η Ναταλία. «Ηταν φρικτά, απίστευτα...» καταλήγει η Νεφέλη.

Επιζώντες στην Ελλάδα

«Εμένα με συγκλόνισαν κυρίως αυτά που μας έλεγε για τις επόμενες μέρες μετά τη σφαγή στα Καλάβρυτα και τα επόμενα χρόνια ο κ. Δημόπουλος. Γλίτωσε επειδή μικροέδειχνε και τον έβαλαν με τα γυναικόπαιδα. Το χωριό είχε νεκρώσει. Οι γυναίκες προσπαθούσαν να θάψουν τους άντρες τους για να μην τους ξεσκίσουν τσακάλια και σκυλιά» λέει ο Κώστας για την εκδρομή που έκαναν στα Καλάβρυτα.

Τους άρσεε όπως έχει φτιαχτεί το μουσείο. «Ενα τεράσιο γυαλί με ονόματα που έπανε όλη την αίθουσα» λέει εντυπωσιασμένη η Ναταλία. «Αυτή η αίθουσα ήταν τόσο δυνατή, όλο φωτογραφίες με ονόματα - ήταν μόνο μία γυναίκα, ποδοπατήθηκε ουσιαστικά από τις γυναίκες και τα παιδιά που έβγαιναν από το σχολείο. Ο κ. Παναγόπουλος που μας έκανε την ξενάγηση μας τα έλεγε και έκλαιγε...» προσθέτει η Νεφέλη.

Στο σχολείο τους είχε πάει και ο **Χάινς Κούνιο**, επιζών του Ολοκαυτώματος. «Και στο Αουσβιτς μας είπαν για τον κ. Κούνιο. Ουσιαστικά πέντε άτομα επιβίωσαν, μια οικογένεια και ένα παιδί που ήξεραν γερμανικά και έγιναν διερμηνείς» συνεχίζει η Νεφέλη.

Η ανοιχτή πληγή

Ο Χάρης χαρακτηρίζει τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο «τη μεγαλύτερη πληγή του 20ού αιώνα. Δεν υπήρχε ένας κύκλος αξιών. Προσπαθήσαμε να ανακαλύψουμε ιστορίες ανθρώπων που κατάφεραν να επιζήσουν και ζουν ως σήμερα για να πουν αυτά που έζησαν. Μας έδωσε μια σπίθα». Η Ναταλία επισημαίνει ότι ένας ολόκληρος λαός ήξερε για τις θηριωδίες, «συμμετείχαν, το θεωρούσαν φυσιολογικό, συνέχισαν τη ζωή τους κανονικά με... χαλιά από μαλλιά ανθρώπων». Για επικεφαλής με άρρωστα μυαλά μιλάει η Νεφέλη: «Πήγαινες οικειοθελώς, σκότωνες και σου άρσεε... Το Αουσβιτς δεν μπορώ να το εξηγήσω. Τότε ήταν κάποιος Εβραίος, μετά θα είναι ένας χριστιανός ή μουσουλμάνος, για να γίνει άλλος ένας πόλεμος».

«Για να γίνει το Αουσβιτς χρειάστηκαν χρόνια ναζιστικής κατήχησης. Δεν νομίζω ότι θα ξανασυμβεί, αλλά δεν θα το απέκλεια» σημειώνει στο «Βήμα» ο **Κώστας Δενιόζος**, που θα πάει στη Γ' Λυκείου, για να επισημάνει πως «θα έπρεπε να μας φοβίζει ως κοινωνία το ότι δεν ανεχόμαστε, δεν μπαίνουμε στη θέση του διαφορετικού». «Συνέβη και σε μια εποχή οικονομικής ύφεσης, ο λαός της Γερμανίας ζούσε σε άθλιες συνθήκες. Ορισμένοι το εκμεταλλεύθηκαν. Ωστόσο θα ήταν υπερβολικό να επαναληφθεί. Πλέον θα μπορούσε να πάρει άλλη μορφή, οικονομική κυριαρχία ενός κράτους επί ενός άλλου» παρατηρεί ο Χάρης, για να τονίσει: «Ακροδεξιά κόμματα πείθουν ένα μεγάλο ποσοστό, αυτό είναι ακόμα πιο τρομακτικό».

«Πάντα θα μπορούσε να υπάρξει κάποιος που θα εκμεταλλευθεί καταστάσεις. Εξάλλου ο Χίτλερ δημοκρατικά εκλέχθηκε» λέει η Ναταλία. «Πιστεύω ότι και τώρα υπάρχει γόνιμο έδαφος για να αναδειχθεί. Εξάλλου μέχρι ένα σημείο είμαστε πολύ ανεκτικτοί, αλλά στην ουσία η κοινωνία μας είναι πολύ μαζοποιημένη. Υπάρχει καθημερινός κοινωνικός πόλεμος».

Για «κύματα ρατσισμού» κάνει λόγο η Νεφέλη, με την απήχηση ακροδεξιών κομμάτων στην Ελλάδα, στη Γαλλία, στο Ροστόκ της Γερμανίας, για το τείχος του Τραμπ στα σύνορα με το Μεξικό: «Το λέω σε αρκετούς και δεν τους φαίνεται τόσο ακραίο, αλλά στην πραγματικότητα είναι πάρα πολύ, οι τρομοκρατικές επιθέσεις που γίνονται, τα πάντα. Λογικό είναι να φοβόμαστε, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι θα οδηγηθούμε σε κάτι το οποίο θα κάνει τα πράγματα χειρότερα. Αλλά άμα φοβάσαι, πώς θα ζήσεις;». «Συνήθως ο φόβος οδηγεί προς το απόλυτο, σε ένα δόγμα, σε ένα απόλυτο καλό ή απόλυτο κακό» συμπληρώνει η Ναταλία.

«Όσοι ασχολούνται με την εξουσία ποντάρουν στον φόβο μας. Ηδη υπάρχει ο κοινωνικός αποκλεισμός, δηλαδή φυλετικός, θρησκευτικός, στην καθημερινότητά μας. Όταν κάποιος σε μια παρέα δηλώσει ομοφυλόφιλος, θα επικρατήσει αμηχανία ή και θα απομακρυνθούν, όταν δούμε κάποιον στον δρόμο θα φοβηθούμε αν συνδυάζουμε την εμφάνισή του με μια πιθανή τρομοκρατική επίθεση» επισημαίνει η Βίκυ.

Κέρδος για τα παιδιά το διαδραστικό «μάθημα»

Μια ελκυστική «διδασκαλία»

Στο πρόγραμμα συμμετείχαν με διάφορους τρόπους - εργασίες, παρουσιάσεις, κολάζ, ξεναγήσεις, προβολή ταινιών - 36 μαθητές. Η ανταπόκριση ήταν μεγάλη, ειδικά αν σκεφτεί κανείς ότι έπρεπε να γίνουν όλα εκτός διδακτικών ωρών. Όταν ήρθε στο σχολείο ένας από τους επιζώντες, συνέπεσε να έχουν πάει περίπατο στο Θησείο. Παρ' όλα αυτά, από τις 13.30 παραβρέθηκαν επιπλέον και «καταπονημένοι» από το εξεταστικό σύστημα μαθητές από τη Γ' Λυκείου που ήθελαν να συμμετάσχουν σε αυτή τη βιωματική εμπειρία.

«Ως καθηγήτρια με απασχολεί το πρόβλημα εκμάθησης της Ιστορίας, επειδή τα παιδιά δεν τη μαθαίνουν στο σχολείο, επομένως αναζητούμε τρόπους ώστε να την κάνουμε πιο ελκυστική» λέει στο «Βήμα» η φιλόλογος κυρία Αντα Στριφτόμπολα. «Το σχολικό πρόγραμμα δεν αφήνει να γίνουν πολύωρες τέτοιες δραστηριότητες».

Οι μαθητές πάντως ήταν ενθουσιασμένοι που έζησαν αυτή την ξεχωριστή, όπως είπαν, εμπειρία. «Μαθαίνεις καλύτερα και με πιο διαδραστικό τρόπο, όχι με την αυθεντία. Νομίζω πως θα έπρεπε να αλλάξει γιατί πολλά παιδιά αποφεύγουν την Ιστορία, τη βλέπουν σαν αγγαρεία. Στη Γ' Γυμνασίου που κάναμε αυτή την περίοδο το μάθημα ήταν διεκπεραιωτικό, δεν συζητήσαμε πλευρές τέτοιες» επισημαίνει ο Χάρης.

«Το σχολείο σου δίνει γνώσεις αλλά πρέπει να σε προσεγγίζει με σωστό τρόπο, πρέπει να έχει μεταδοτικότητα, αλλιώς

χάνεις το ενδιαφέρον για αυτό το μάθημα. Δεν έχεις το ενδιαφέρον και τον χρόνο» σημειώνει η Κέλλυ και προσθέτει: «Γενικά μου άρεσε. Μου άρεσε η επικοινωνία με τους επιζώντες γιατί είναι κάτι που δεν μπορείς εύκολα να το κάνεις. Ήταν κάτι πέρα από τις δυνατότητές μας».

Η Ιστορία δεν μαθαίνεται μέσα από τα βιβλία, παρατηρεί η Βίκυ, «θέλει και οπτικοακουστικά παραδείγματα, όπως θέατρο, ταινίες. Στο σχολείο δεν είναι επαρκής η μάθηση λόγω χρόνου, λόγω καθηγητών». Σε ανεπαρκή διδασκαλία αναφέρεται και η Νεφέλη, καθώς τα πιο ενδιαφέροντα βρίσκονται σε αυτά που μένουν εκτός ύλης. «Και δεν φτάνεις στο τέλος του βιβλίου, και γίνεται πασάλειμμα μερικές φορές, όχι μόνο από τους καθηγητές αλλά και από το ίδιο το σύστημα. Είχα γενικά εκπαιδευτικούς που βοηθούσαν, αλλά δεν μπορούν να μας πουν ότι θα κάνουμε κάτι που είναι εκτός ύλης. Δεν φτάνει ο χρόνος».

Η Ναταλία από την πλευρά της επισημαίνει ότι υπάρχει λύση: «Αν και είχα αρκετές χρονιές πολλούς καθηγητές που διαχειρίστηκαν πολύ ωραία το μάθημα της Ιστορίας, πιστεύω ότι το βιβλίο και ο τρόπος συγκροτημένης διδασκαλίας δεν βοηθούν καθόλου στο να αποκτήσεις μια ουσιαστική γνώση. Θα έπρεπε να αλλάξουν και να είναι πιο κοντά στο πρόγραμμα που κάναμε, να είναι πιο διαδραστικά».

«Ήταν κάτι που ήθελαν να το κάνουν» σημειώνει η κυρία Στριφτόμπολα για την οικειοθελή ενεργοποίηση των μαθητών μέσω του προγράμματος - τα περισσότερα δεν ήταν στις τάξεις όπου δίδασκε. «Αφιέρωναν χρόνο από τον ελεύθερο χρόνο τους, δεν βαθμολογούνταν. Η διαδικασία του πρότζεκτ, δηλαδή το να θέτεις ένα ερευνητικό ερώτημα, να το ανοίγεις και τα παιδιά να κάνουν εργασίες πάνω σε αυτό, θεωρώ ότι είναι πολύ χρήσιμη, όχι μόνο ως ξεχωριστό μάθημα αλλά ως διαδικασία για πολλά μαθήματα. Ειδικά για την Ιστορία είναι ο τρόπος που θα έπρεπε να γίνεται. Η Ιστορία θέλει πρωτίστως κάποιον που να λέει ζωντανά ένα "παραμύθι" στα παιδιά και αυτά να αναπλάθουν μια εποχή. Δεν είναι κατακερματισμένες γνώσεις, είναι κομμάτι ζωής».

ΑΜΑΧΟΙ ΞΕΡΙΖΩΜΕΝΟΙ

«Όταν είδα την πρώτη φορά στις ειδήσεις πρόσφυγες να βγαίνουν από τις βάρκες να σωθούν, μου ήρθε τρομακτικά στον νου η σκηνή από ένα ντοκιμαντέρ για τη Δουνκέρκη - πώς περίμεναν οι στρατιώτες στην παραλία επί μέρες, πώς πέθαναν μερικοί στα πλοία, στις βάρκες που έστελνε η Αγγλία. Αυτοί όμως ήταν στρατιώτες, οι άλλοι απλοί πολίτες, παιδιά, μωρά, γυναίκες, έγκυοι» παρατηρεί η Ναταλία.

«Μου θυμίζουν τη Μικρασιατική Καταστροφή» αντιτείνει η Βίκυ, που επισημαίνει ότι, μια και βρισκόμαστε στη Νέα Σμύρνη, όλο και κάποια οικογένεια θα έχει ένα πρόσωπο που μετακινήθηκε από τη Μικρά Ασία. «Επίσης είναι και στην ίδια θάλασσα, στο Αιγαίο» παρατηρεί ο Κώστας.

«Και εγώ εν μέρει είμαι από μικρασιατική οικογένεια» λέει η Νεφέλη. «Τώρα αντιμετωπίζουμε διαφορετικά αυτούς που έρχονται από Συρία ή από άλλα μέρη. Κυρίως τους φοβόμαστε». «Όπως και τότε αντιμετωπίζονταν οι πρόσφυγες από τη Σμύρνη, τους φέρονταν άσχημα, ότι ήρθαν να τους πάρουν τις δουλειές κ.τ.λ.» συμπληρώνει ο Κώστας.

ΠΗΓΗ: Εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ